

УПУТСТВО ЗА ПИСАЊЕ ИЗВЕШТАЈА О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовао комисију 20. 05. 2015. Наставно–научно веће Филолошког факултета у Београду.</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>1. др Јован Делић, редовни професор, Српска књижевност 20. века, Филолошки факултет Универзитета у Београду, 15. јул 2009.</p> <p>2. др Милан Радуловић, научни саветник Института за књижевност и уметност у Београду, 2012.</p> <p>3. др Предраг Петровић, доцент Филолошког факултета у Београду, 16. 04. 2013.</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Томица Тихомир Мојашевић</p> <p>2. Датум рођења, општина, република: 27. 01. 1981. Беране, Црна Гора</p> <p>3. Датум одбране, место и назив мастер рада:октобар, 2008, Филолошки факултет Универзитета у Београду, „Народни певач као носилац традиције”</p> <p>4. Научна област из које је стечено академско звање мастера наука:Српска књижевност, Народна књижевност</p>
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
<p><i>Тематска усмереност и књижевни јунаци у романима Време власти и Време зла Добрице Ћосића</i></p>
IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
<p>Докторска дисертација Томице Мојашевића има 249 страна компјутерског текста и садржи следеће делове:1. Увод (1-6), 2.1. Историја у романима Добрице Ћосића (7- 44), 2.2. Постмодернистички изазови Ћосићевог историјског романа(45- 53), 2.3. Однос историје и фикције у романима <i>Време зла</i> и <i>Време власти</i> (54-70); 3. <i>Време зла</i>: 3.1. Слика епохе између два рата (71- 77), 3.2. Слика настанка и развоја комунистичке идеологије (78- 111), 3.3. О ликовима у Ћосићевим романима, 4. <i>Време власти</i>: 4.1. О Комунистичкој партији после Другог светског рата (155- 166), 4.2. Однос приповиједање приповједач (167- 176), 4.3. Владавина комунизма (Пишчев обрачун са идеологијом- 177- 192), 4.4. Голи оток као хронотоп патње(193-215), 4.5. Наратор или јунак нашег доба(216- 231), 5. Наративни модели у романима <i>Време власти</i> и <i>Време зла</i> (232-238), 6. Закључак(239-241), 7. Литература(242-248), 8. Биографија (249).</p>

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У уводном поглављу рада докторанд описује предмет свог истраживања указујући да ће се романима *Време зла* и *Време власти* бавити у контексту целокупног Ћосићевог опуса, да ће применити углавном иманентну анализу и да ће водити рачуна о еволуцији пишчевих ставова, поетичких и политичких од 1945. године до пишчеве смрти (2014). У средишту пажње Ћосићевих романа је тематска усмереност Ћосићевих романа и његови књижевни јунаци. Анализа приповедачких поступака је, по кандидатовом уверењу, неодвојива од анализе тематске усмерености и анализе књижевних јунака. Промена у пишчевом схватању идеологије одражава се и на његову приповедачку стратегију. У првом поглављу кандидат се прво бави историјом у Ћосићевим романима констатујући да је инспирација историјском тематиком битна одлика српске књижевности, а посебно романа двадесетог века. Инсистира се на прожимању историје и приче, стварности и фикције. Одређени историјски периоди сагледавају се кроз призму сукоба између различитих нивоа идеолошке свести Ћосићевих јунака, тако да Ћосићеве романи по правилу имају драматичне сижее, при чему се та драма одвија и на плану идеја, и на плану сукоба међу ликовима, и на социјалном плану, и на унутарњем психолошком плану.

Тематизовање националне историје започиње већ романом *Далеко је сунце*, а нарочито романом *Корени* и оно ће се све више продубљивати. Ако је роман *Време смрти* значајно пишчево коначно окретање националној историји, онда су романи *Време власти* и *Време зла* означили пишчев дефинитиван разлаз са комунистичком идеологијом. Ћосићеве романи су махом усмерени на сагледавање и преоцењивање националне историје, на свођење трагичног биланса историје и полемички се односе према званичној политици и историографији. Историја у Ћосићевим романима једно је од главних поетичких полазишта и основни покретач радње. Историју Србије писац дочарава кроз породичну причу о Катићима па се његови романи, као и у европском роману, претварају у роман-реку. Када се говори о сижејној равни романа, уочава се тенденција да се Ћосићеве романи повежу у један велики породични роман. Ћосић остварује литерарну визију историје од Тимочке буне па до деведесетих година двадесетог века. У том распону посебан значај има Први светски рат, односно време које је обележила смрт. Роман *Време смрти* то већ насловом казује. У њему је историјска драма једног времена преломљена кроз судбину појединца у сукобу са историјом. Појединац је осуђен на страдање без обзира на подвиге, победе или поразе. Реч је о драми појединца и колектива који страдају одупирући се силама уништења. Докментарна грађа у овом роману жива је и уверљива спона између ауторове иминације и историје. Кандидат истиче да слика ваљевске болнице подсећа на преврћалиште у Бородинској бици у коме се из минута у минут умирало, али не развија ову компарацију.

И у осталим романима Ћосић се бави националном историјом. У роману *Време зла* писац описује боравак свога јунака Ивана Катића у логору у Нађмеђеру. Тиме се наговештава пишчева склоност ка тематизацији логора као великог зла и фабрике смрти у двадесетом веку. Захваћен је период између два светска рата у којем се јавља комунистичка идеологија, потом хапшења комуниста, немачки ултиматум кнезу Павлу и његов одговор, мартовске демонстрације и почетак рата. И у *Времену зла* писац тежи за остварењем историјске истине. У романима *Грешник*, *Верник*, *Отпадник* који чине романескну трилогију дата је и слика историје и једног типа јунака прожетог догмом чија ће се идеологија приближити религијским схватањима. Кроз судбину Богдана Драговића, који је од верника постао отпадник и јеретик, дата је слика историјских чистки које су спровођене међу присталицама болшевичке идеологије. Иван Катић, Богдан Драговић и Петар Бајевић су персонификација грешника, отпадника и верника и оличење њихове идеолошке драме. Зло се јавља и на нивоу појединачних судбина, и на нивоу света идеја и на ширем социјалном плану.

У роману *Време власти*, нарочито у првом његовом делу у средишту је сукоб Југославије са Информбироом и слика Голог отока. Јунак тога света и времена је бивши револуционар, односно жртва револуције. Најпотресније су странице о страдањима књижевних јунака и о њиховом настојању да се у најсуровијим и најнељудским околностима сачува личност. Нарочита пажња поклоњена је Ивану Катићу и драми његове свести израженој кроз филозофску исповест. Завет да се исприча прича о страдању недужног човека постаје готово животно начело.

Може се рећи да је Ћосић сажео читаву епоху комунистичке владавине у другом делу романа *Време власти*. Наратор већег дела романа је Душан Катић, а кључна прича је прича о страдању породичне лозе Катића. Међу ликовима се нарочито истиче лик Милене Драговић која се може пратити од *Времена смрти*, преко трилогије *Време зла* па све до *Времена власти*. Породично расуло као да сугерише и губљење националних снага. У Ћосићевим романима дате су историјске личности паралелно са фиктивним јунацима. Слика историје завршава се разарењем Југославије и њеном пропашћу у крви грађанског рата.

Кандидат уочава извесне блискости Ћосићеве прозе са посмодернистичком начелима. Прошлост се не може сазнати другачије осим преко њених текстова и сведочанстава. Концепт плуралитета историјских истина и различитих перспектива из којих се сагледава историја близак је Добрици Ћосићу. Међутим од постмодернизма га одваја присуство егзистенцијалне озбиљности и вера у стваралачки морал, односно свест о високој одговорности за понуђену визију историјске прошлости. Отуда и разарање догматизма остаје Ћосићева прва књижевна амбиција. Ћосић је разорио слику историјског привида створену на идеолошкој лажи и

изградио своју романсијерску визију историјске истине која је најчешће примана са одобравањем читалачке публике. Ћосић комбинује документа са својом имагинацијом у том свом остварењу историјске визије. Занимљиво је и провокативно кандидатово виђење улоге наратора и улоге писца у роману *Време власти*, што је била иновација у односу на раније Ћосићево стваралаштво. Ћосић се показује као мајстор да укомпонује документарно у своју романсијерску истину и да тим документарним учини своју прозу уверљивијом. Ћосићева литерарна историјска истина много је уверљивија и истинитија од понуђене званичне идеологизоване историје. Анализе појединачних романа показују Ћосићево разумевање механизма власти и неминовност трагичног исхода у сукобу појединца са историјом, па и владајућом идеологијом. Ћосић међутим држи до система вредности. Зато његови јунаци имају почесто особине трагичког јунака. Слика настанка и развоја комунистичке идеологије и разобличавање те идеологије одвија се на страницама трилогије *Време зла*. Идеолошке заблуде показују се као историјске, односно трагичне заблуде. Јунаци се фанатизују постајући верници, а када се сукобе са идеологијом, преображавају се у грешнике и отпаднике. Они страдају мењајући логоре и затворе изнад којих стоје различити идеолошки амблеми. Богдан Драговић и Иван Катић су вероватно међу најтрагичнијим јунацима Добрице Ћосића и најпотпуније обликованим књижевним ликовима. Њима је посвећена посебна пажња у овој дисертацији.

Ретко је где, не само у српској књижевности, остварена пуноћа визије историје у једном романескном опусу као у романима Добрице Ћосића. Ретко је где остварена визија епохе, односно слика двадесетог века тако богато и трагично као у овом романсијерском опусу. Српска национална трагедија у двадесетом веку је истовремено и национална и универзална, јер то није само прича о судбини једне земље и једног народа, већ је прича о погубности највећих зала двадесетог века која су тај народ и ту земљу притисла: светски ратови, логори, идеолошки сукоби, тоталитарни системи, револуције и контрареволуције. Слободоуман и морално висок човек неминовно ће се сукобити са ужасима тога века и готово по правилу страдати.

Ова дисертација показује да су романи *Време зла* и *Време власти* засебна и заокружена целина у пишемом романсијерском опусу и да управо они доприносе целовитости историјске визије двадесетог века, заједно са романом *Време смрти*. Кандидат закључује да би Ћосићев допринос српској књижевности био несумњиво значајан да је написао само ова два романа, али ако се узме у обзир цео његов опус онда је мало писаца који су толико обогатили и учинили значајном српску књижевност као Добрица Ћосић. Његов критички однос према свету остаће драгоценост и у временима која долазе.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ:

1. „Историја у роману *Време смрти* Добрице Ћосића”, Нова зора, часопис за књижевност и културу, бр. 28/29, СПКД Просвјета, Билећа, 2011.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Кандидат је понудио иманентну анализу романа *Време зла* и *Време власти* и оценио њихово место у опусу Добрице Ћосића и у контексту српске књижевности двадесетог века, посебно у контексту историјског романа. Ови Ћосићеви романи несумњиво су имали велику улогу у дедогматизовању идеологизоване свести и у развијању слободне, изразито независне интелектуалне и уметничке позиције. Они су представљали велики продор српског романа у забрањене тематске сфере. Зато је анализа тематске усмерености и књижевних јунака имала своје оправдање као научни задатак. Ћосићеви јунаци су међу најупечатљивијим и науверљивијим јунацима које је српски роман са историјском тематиком остварио. Добрица Ћосић је овом дисертацијом добио значајно осветљење свог романсијерског опуса, посебно на тематском плану и на плану описивања књижевних јунака. Такође је значајан кандидатов напор да доведе у везу тематску усмереност и књижевне јунаке са пишемом приповедачком стратегијом.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА:

Кандидат је уверљиво, плански, документовано, јасно и недвосмислено анализирао Ћосићеве романе поштујући начела иманентне анализе. Тумачења су се нарочито тицала Ћосићевог односа према комунистичкој идеологији, али и врло сложене визије света успостављене у романескном низу од *Корена* па до *Времена власти*. Рад је написан коректно, са ограничењима која су условљена темом. Анализа тематске усмерености и књижевних јунака тек је један од првих корака у осветљавању сложене структуре уметничких дела. Дат је поглед на целину Ћосићевог опуса, а нарочито на значај двају романа који су предмет дисертације. Кандидат је врло пажљив према цитираној литератури, али се показује да ни литература о Ћосићевој прози није пребогата и да је ова дисертација њена озбиљна допуна.

X ПРЕДЛОГ:

На основу свега изреченог, комисија позитивно оцењује докторску дисертацију Томице Мојашевића *Тематска усмереност и књижевни јунаци у романима Време власти и Време зла Добрице Ћосића* и предлаже да Наставно–научно веће Филолошког факултета прихвати њен извјештај, упути га Већу друштвено–хуманистичких наука Универзитета у Београду на сагласност и да кандидата позове на одбрану пред комисијом у истом саставу.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. Др Јован Делић, редовни професор Филолошког факултета у Београду
2. Др Милан Рдуловић, научни саветник Института за књижевност и уметност
3. Др Предраг Петровић, доцент Филолошког факултета у Београду

.